

Una guia elaborada per:

Ecoserveis
Referent en cultura energètica
www.ecoserveis.net

Amb la col·laboració de:

Generalitat de Catalunya
Institut Català d'Energia

ICAEN
Institut Català d'Energia
www.gencat.cat/icaen

En el marc del projecte europeu:

EPEE
European Fuel Poverty and Energy Efficiency
www.fuel-poverty.com

Intelligent Energy **Europe**

Intelligent Energy Europe
<http://ec.europa.eu/energy/intelligent/>

GUIA PRÀCTICA
**Com actuar
davant la
pobresa
energètica**
Detecció i avaluació

GUIA PRÀCTICA
**Com actuar
davant la
pobresa
energètica**
Detecció i avaluació

Pagament de les factures d'energia

Maximitzar els ingressos

Ajudes aïllament i eficiència energètica

Més val prevenir...

Generalitat de Catalunya
Institut Català d'Energia

Pròleg

L'energia ha esdevingut una de les necessitats essencials indispensables perquè les persones gaudeixin d'unes condicions de vida mínimes. Degut al caràcter bàsic del subministrament energètic, les dificultats perquè la gent cobreixi les seves necessitats d'abastiment creen situacions relacionades amb l'anomenada "pobresa energètica". Aquest problema social fa referència a les interrelacions entre l'energia, els ingressos econòmics i les condicions de l'habitatge i, de la mateixa manera que a la resta d'Europa, també és present a la nostra societat.

Hi ha diverses formes en què es pot manifestar aquesta incapacitat de cobrir les despeses energètiques bàsiques de les persones: desviament de recursos que s'haurien de dedicar a d'altres necessitats bàsiques per fer front a la despesa energètica essencial; dificultats per mantenir la temperatura de l'habitatge a un nivell confortable i saludable; o fins i tot la impossibilitat d'assumir el pagament de les factures energètiques, podent-se donar situacions de talls en el subministrament energètic per manca de pagament. Les conseqüències d'aquestes dificultats poden originar un impacte significatiu sobre la salut de les persones i impossibiliten l'assoliment d'unes condicions de vida dignes.

La pobresa energètica pot afectar a un ampli ventall de famílies o individus, encara que les més sensibles a patir aquest problema són aquells col·lectius amb rendes més baixes. Cal tenir present que, segons l'Institut d'Estadística de Catalunya, el percentatge de població que viu sota el llindar de la pobresa era del 18,2% per al conjunt de Catalunya l'any 2007.

L'actual marc social fa complex assolir un desenvolupament equilibrat, sense desigualtats socials. L'envelliment de la població o l'increment de la immigració, col·lectiu amb nivell d'atur superior a la mitjana, són alguns dels factors que contribueixen a aquesta complexitat i que poden accentuar aquest fenomen. Unes situacions particulars de baixos ingressos econòmics i de deficiències en els criteris d'estalvi i eficiència energètica en el disseny i construcció dels habitatges poden derivar en dificultats a l'hora de cobrir la despesa energètica bàsica.

A més, hi ha dos aspectes afegits que actualment contribueixen a augmentar la pobresa energètica en la societat. Per una banda, l'augment dels preus de l'energia que s'ha experimentat durant els darrers anys agreuja la dificultat de poder fer front a la factura energètica, fet que afecta principalment a les classes socials més vulnerables. Per altra banda, l'actual entorn econòmic desfavorable, caracteritzat -entre d'altres aspectes- per una disminució acusada de la renda, pot incrementar l'espectre de població afectada per la pobresa energètica.

L'elaboració de la guia que teniu a les mans s'emmarca dins del projecte europeu EPEE (European Fuel Poverty and Energy Efficiency). Un dels objectius del projecte és dur a terme i avaluar mecanismes desenvolupats en l'àmbit local per preveure i corregir situacions de pobresa energètica. El programa, a més, treballa per definir i caracteritzar la pobresa energètica, analitzar-ne la situació en els diferents països de la UE i valorar les polítiques actuals que intenten combatre-la, així com realitzar recomanacions als agents implicats per permetre l'establiment de mecanismes per a lluitar-hi de manera efectiva.

Encarna Baras
Marín
Directora

Generalitat
de Catalunya
**Institut Català
d'Energia**

Pròleg

L'elaboració d'aquesta guia pràctica "Detecció i avaluació de la pobresa energètica" s'inclou entre les accions a desenvolupar a escala local, la qual pretén ser una eina útil que contribueixi a aportar mecanismes perquè agents socials i altres actors implicats puguin detectar, diagnosticar, aportar i avaluar solucions particulars efectives tant en situacions de pobresa energètica com en situacions d'alt risc de patir-la.

Encarna Baras Marín

La pobresa energètica

La pobresa energètica és un problema que ens afecta i és important detectar-lo per poder fer-hi front. Aquesta guia proporciona les eines per ajudar als consumidors energètics a solucionar dubtes relacionats amb les factures d'electricitat i gas, aïllament i eficiència energètica.

Què és la pobresa energètica?

La dificultat o la incapacitat de mantenir la llar a unes condicions adequades de temperatura a un preu just.

Quines són les causes de la pobresa energètica?

De forma general es poden distingir 3 causes de pobresa energètica: baix nivell de renda, baixa qualitat en l'edificació i l'increment en els preus de l'energia.

Les persones amb baix nivell de renda consumeixen menys i viuen d'una forma més modesta però hi ha unes necessitats que són essencials i l'energia n'és una d'elles. En molts casos les persones que viuen en situació de pobresa energètica són aquelles que reben incentius socials, treballen a temps parcial i/o estan endeutats. És probable que moltes d'aquestes persones amb baix nivell de renda no es puguin permetre viure en habitatges adequats, o viuen en habitatges que requereixen reformes i millora de l'eficiència energètica i que en molts casos no disposen de sistemes de calefacció.

La baixa qualitat en l'edificació és una causa que afecta a gran part del parc d'habitatges al nostre país ja que aproximadament el 60% dels habitatges van ser construïts abans que s'apliqués qualsevol normativa de regulació tèrmica.

L'última de les causes, l'increment dels preus de l'energia també afecta principalment a les famílies amb nivells de renda baix que trobaran més dificultats per fer front a les factures energètiques.

La pobresa energètica

Quines són les conseqüències de la pobresa energètica?

Les conseqüències derivades de situacions de pobresa energètica es poden resumir en: impactes sobre la salut, degradació dels edificis, excessiu deute i emissions de CO₂.

Diversos estudis relacionen la pobresa energètica i els impactes sobre la salut física que afecta principalment a les persones més vulnerables com els nens, gent gran o persones amb malalties cròniques.

El fred i la humitat permanent poden comportar problemes respiratoris com asma, bronquitis, etc. La salut mental també es pot veure afectada per aquestes situacions ja que viure en una casa en males condicions pot causar ansietat, exclusió i fins i tot aïllament social.

Una altra conseqüència és la degradació dels edificis derivada per exemple d'una situació d'humitats permanent. Quant més es vagi deteriorant un habitatge, més costarà mantenir la temperatura i les situacions de pobresa energètica s'agreuaran. És un cicle que es retroalimenta.

Les persones amb baix nivell de renda, tenen grans dificultats per pagar les factures de subministrament energètic i acumulen deutes també en altres necessitats com l'alimentació o el transport.

Una altre conseqüència és l'emissió de CO₂ deguda a la baixa qualitat de l'edificació i de les seves prestacions energètiques.

La pobresa energètica ha d'estar integrada en la lluita contra el canvi climàtic amb accions dirigides a les persones vulnerables.

La pobresa energètica

Radiografia

- Més del 18% de la població catalana viu sota el llindar de la pobresa. (IDESCAT)
- Espanya és un dels països de la UE amb més excés de mortalitat a l'hivern. (Estudi: Excess winter mortality in Europe: a cross country analysis identifying key risk factors)
- El 60% dels habitatges estan construïdes sense criteris d'eficiència energètica. (INE)
- El 12% de la població no pot mantenir casa seva a una temperatura adequada. (INE)
- El 17% dels habitatges presenten humitats, goteres o altres problemes derivats d'un mal aïllament. (INE)

Identificar el problema

Aquesta guia pràctica ofereix informació i eines per a resoldre els problemes derivats de la detecció d'una situació de pobresa energètica. Té en compte els àmbits que afecten al sector domèstic i descriu els seus drets i els agents que poden assistir aquest tipus de situacions de precarietat energètica.

La pobresa energètica és un problema complex que es pot tractar des de diferents àmbits:

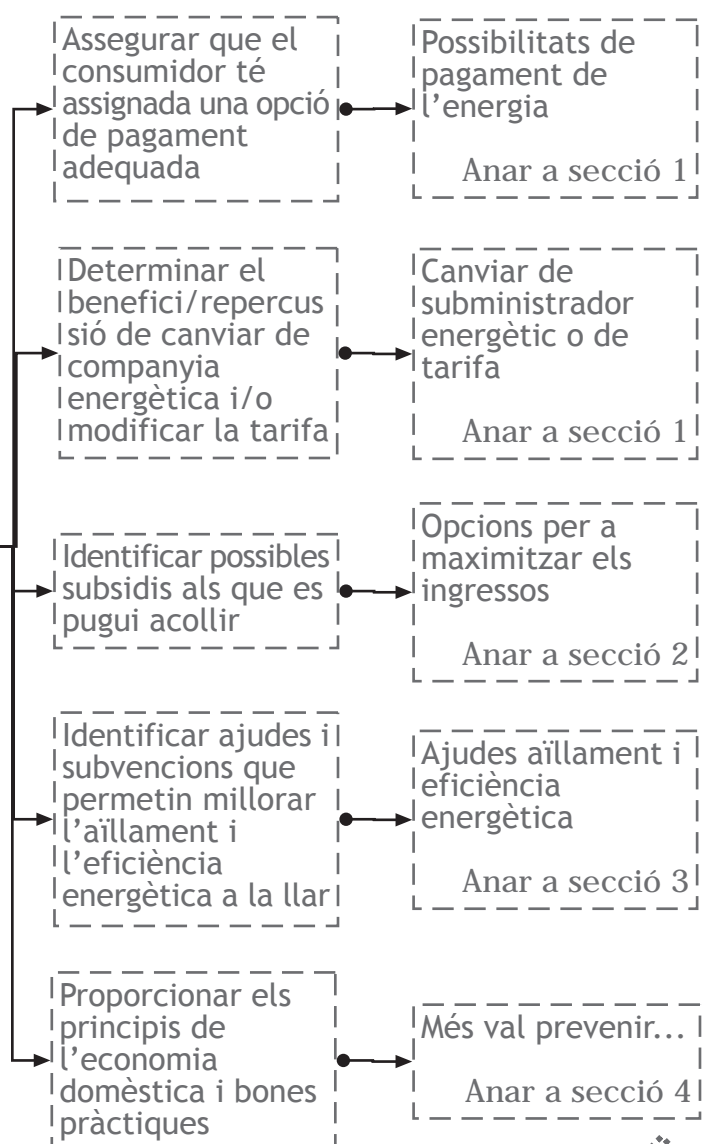
Identificar els problemes

Els afectats mai reconeixen que pateixen una situació de pobresa energètica. En canvi sí que identifiquen un seguit de situacions que poden ser una evidència.

Les queixes poden ser les següents:

- > No puc pagar la factura del gas/electricitat
- > No em puc permetre tenir la casa sempre calenta a l'hivern ni refrigerada a l'estiu.
- > Casa meva és freda
- > Casa meva pateix humitats
- > Estic sempre malalt

Identificar les solucions

Pagament de les factures d'energia

Un dels primers passos en la detecció de la pobresa energètica és analitzar les factures d'energia per descartar casos que no són estrictament pobresa energètica.

Pagament de les factures d'energia

Les dificultats per pagar les factures de gas i d'electricitat pot ser un símptoma de pobresa energètica. Les solucions a llarg termini deriven de la millora de l'aïllament a les vivendes. A curt termini s'han de considerar altres opcions per poder ajudar a aquells consumidors que no poden fer front a una despesa energètica tan elevada. A mig termini, qualsevol acció que millori les condicions contractuals de les factures energètiques tindrà un efecte positiu sobre les situacions de pobresa energètica.

Accions immediates

Si la factura és inesperadament elevada, el primer és comprovar que no és tracta d'un ajust després de molts mesos de lectura estimada i no real de la factura.

Contactar amb el subministrador

Les comercialitzadores ofereixen als clients solucions per al pagament de factures però no poden fer-ho si no se'ls informa. Tot i que el nostre sistema només preveu un sistema de pagament mensual, si algú no pot pagar les factures d'energia, el primer que s'ha de fer és contactar amb el subministrador per analitzar altres vies.

Contactar amb l'entitat financera

En cas d'una despesa inesperada, les entitats financeres ofereixen un sistema que permet fraccionar els rebuts. De totes formes cal utilitzar aquest servei el mínim possible ja que l'entitat carrega interessos, el que implica una càrrega econòmica afegida.

P.e La Maria es queixa perquè li ha arribat una factura de la llum que puja 100 € i considera que no ha gastat tant. El primer que cal comprovar és que les factures anteriors hagin tingut en compte la lectura real i no l'estimada. Si la factura anterior té un import molt baix, és probable que aquesta factura de 100€ sigui un ajust.

Pagament de les factures d'energia

Accions a mig termini

En aquest apartat s'analitzen dues accions que poden ajudar a corregir situacions de pobresa energètica:

- Comparar les ofertes de les comercialitzadores
- Conèixer els tipus de tarifes

Comparar les ofertes de les comercialitzadores

Actualment estem en procés de liberalització del sector energètic al nostre país i de moment el consumidor domèstic pot fer dues coses:

- o contractar el subministrament de gas i electricitat a un preu lliure
- o acollir-se a la denominada Tarifa d'Últim Recurs (TUR), que és el preu màxim que poden cobrar les comercialitzadores als usuaris.

Actualment ja podem escollir el nostre subministrador d'energia pel que caldrà comparar les ofertes de cadascun per trobar aquell que ofereixi millors condicions. Potser en alguns casos és més interessant acollir-se a la TUR però en tot cas, cal analitzar les altres opcions de les comercialitzadores ja que poden proposar ofertes molt interessants.

Igual que fem amb la telefonia ho podem fer amb l'energia: buscar, comparar, i canviar si les condicions són millors.

Les comercialitzadores que han assumit la TUR en el cas del gas són: Gas Natural Servicios, SDG, S.A., Endesa Energía, S.A, Iberdrola, S.A., Naturgas Energía Comercializadora, S.A.U. o Unión Fenosa Comercial S.L.

Aquestes i d'altres comercialitzadores també ofereixen el subministrament a mercat lliure pel que caldrà comparar els seus preus i serveis i escollir la més interessant en cada cas.

*Per més informació
s'aconsella consultar
la web de la
Comisión Nacional de
la Energía que és
l'ens regulador dels
sistemes energètics
d'Espanya a
www.cne.es*

Pagament de les factures d'energia

Conèixer els tipus de tarifes

A banda del que pugui oferir cada comercialitzadora, és important conèixer els tipus de tarifa que poden interessar als possibles afectats per la pobresa energètica.

Per més informació
podeu consultar la
web de la Comisión
Nacional de la
Energía
www.cne.es

Tarifa social

És una nova tarifa creada pel govern que es diferencia de la tarifa general en què la potència contractada és gratuïta. Així el consumidor només paga allò que consumeix.

Quins requisits s'han de complir?

- > Que el titular del contracte sigui una persona física
- > Que tingui una potència contractada inferior a 3 kW
- > Que tingui instal·lat un interruptor de potència (ICP) o limitador
- > Que es tracti de la vivenda habitual del titular del contracte

Quin és l'estalvi?

P.e. Aquells consumidors que tinguin contractada una potència de 3,3kW i passin a 2,2 kW s'estalviaran uns 100€ anuals.

Com s'ha de sol·licitar?

S'ha de demanar el model de sol·licitud a la distribuïdora elèctrica que s'haurà d'acompanyar amb el certificat d'empadronament i d'una declaració responsable de que les dades són certes i enviar-se a la companyia subministradora.

Tarifa de discriminació horària

Les tarifes amb discriminació horària (DH) tenen preus diferenciats en funció de l'hora del dia essent més barat durat la nit i les primeres hores del matí que la resta del dia.

Aquest tipus de tarifa pot ser interessant per aquelles famílies que puguin controlar-se i aprofitar les hores vall pel consum energètic.

A l'hivern les hores punta van de 12h a 22h i es penalitza un 35% mentre que les hores valls es bonifiquen un 47%. A l'estiu les hores punta van de 13h a 23h.

El preu del kWh en l'hora vall és aproximadament la meitat que en hores punta.

P.e Els primers mesos de 2009, una vivenda amb 4,4 kW contractats pagarà si té contractada la tarifa de discriminació horària uns 0,135145 €/kWh d'energia en punta i 0,059614 €/kWh d'energia en vall. En canvi, en el cas de tenir una tarifa bàsica el preu està estipulat en 0,112480 €/kWh pel terme d'energia.

Maximitzar els ingressos

Una part de la població amb ingressos mínims no pot fer front a les seves despeses energètiques. Es poden acollir a programes específics d'ajudes econòmiques.

Maximitzar els ingressos

Un nivell de renda baix és una de les causes principals de pobresa energètica. Per solucionar problemes concrets i a curt termini es pot optar per una solució correctiva, és a dir obtenir subsidis i ajudes puntuals per a poder cobrir les despeses energètiques de la llar.

Ajuts d'urgència social

Són prestacions econòmiques ocasionals anuals i sotmeses a limitació pressupostària que consisteixen a atorgar un ajut econòmic puntual per eixugar deutes contrets en conceptes bàsics i donar resposta a les mancances més urgents.

Aquest programa té per objecte atorgar un ajut econòmic puntual per afrontar deutes contrets per famílies o persones físiques que, per causes sobrevingudes estan en una situació de necessitat urgent.

Aquest ajut es tramita des dels serveis socials d'atenció primària mitjançant sol·licitud en imprès normalitzat.

Els requisits són:

- > Estat de necessitat social
- > Situació sobrevinguda
- > Deute en conceptes bàsics
- > Programa d'integració social
- > Participació del municipi o àrea bàsica o entitat social
- > Expectatives de recuperació

Quan l'ajut sigui tramitat pels ens locals s'hauran de fer càrrec del 50% del deute contret pel qual es sol·licita l'ajut o d'una part de les despeses econòmiques de subsistència de la família o persona, amb un import aproximat al sol·licitat.

La Llei 13/2006 del 26 de Juliol de prestacions socials de caràcter econòmic és la que regula aquests ajuts.

Per a més informació podeu consultar el Departament d'Acció Social i Ciutadania en el seu apartat de prestacions que trobareu a <http://www.gencat.cat/benestar/> o per informació més concreta a la web de l'ajuntament.

P.e El Joan, un barceloní de 75 anys viu sol i al mes de Gener li va arribar una factura de gas a la que no podia fer front. Per això, va anar al Centre de Serveis Socials del seu districte on van avaluar el seu cas i van tramitar l'ajuda per al pagament d'aquesta factura.

Ajudes aïllament i eficiència energètica

La qualitat constructiva dels habitatges i el tipus d'instal·lacions i aparells electrodomèstics poden ser causa de pobresa energètica i cal conèixer-los.

Ajudes aïllament i eficiència energètica

Evitar la pèrdua de calor i millorar l'eficiència energètica dels aparells de la llar, són dues de les millors accions per solucionar els problemes de pobresa energètica a mig i llarg termini.

Aïllament tèrmic

Una de les accions més efectives per acabar amb les situacions de pobresa energètica és millorar l'aïllament tèrmic dels habitatges.

La Generalitat de Catalunya ofereix ajuts per a la rehabilitació tant d'habitatges individuals com d'edificis que consisteixen en subvencions a fons perdut d'un percentatge del cost de les obres. En funció del tipus d'obra a realitzar el percentatge d'ajut variarà essent el màxim un 60% de l'import total de l'obra o un total de 7.700€.

Si voleu fer obres de rehabilitació i sol·licitar aquests ajuts, s'ha de realitzar un pas previ: abans de començar les obres cal demanar a l'Administració l'Informe intern d'idoneïtat (iii).

Altres requisits són els següents:

- > un cop acabades les obres s'han de destinar a residència habitual i permanent.
- > s'ha d'estar empadronat en el municipi de l'habitatge un mínim de cinc anys abans de la sol·licitud dels ajuts, o bé, acreditar un contracte de treball vigent al municipi.
- > el termini de presentació de les sol·licituds es regularà per convocatòria que es publicarà oportunament al Diari Oficial de la Generalitat.
- > aquests ajuts són compatibles amb altres ajuts.
- > Els habitatges per als quals s'hagin concedit els ajuts previstos en aquesta convocatòria no podran rebre nous ajuts per al mateix tipus d'actuació fins que hagin transcorregut 10 anys, a comptar des de la data en què s'hagi emès el certificat de compliment de les obres protegides.
- > El termini d'execució de les obres no podrà excedir d'un any a partir de la data de la resolució de subvenció.

Per a més informació podeu contactar a l'enllaç <http://mediambient.gencat.cat> a la web del Departament de Medi Ambient i Habitatge de la Generalitat de Catalunya a l'àrea temàtica d'habitatge.

Ajudes aïllament i eficiència energètica

Eficiència dels aparells

Altres ajuts que poden valorar-se són aquells destinats a introduir a les llars equips més eficients com el Pla renove d'electrodomèstics, calderes i aires condicionats.

L'objectiu d'aquest pla és donar un ajut equivalent a una part del cost total de l'electrodomèstic sempre que siguin d'una classe energètica A o superior.

Cada convocatòria conté unes especificacions diferents pel que cal estar atent a les particularitats de cada vegada.

Les condicions específiques de cada convocatòria es trobaran oportunament a la web de l'ICAEN a l'apartat d'ajuts i subvencions.

Cal estar atents a la convocatòria consultant la pàgina web de l'Institut Català d'Energia www.gencat.cat/ic aeni

Més val prevenir...

L'educació energètica
és indispensable per
evitar que la pobresa
energètica esdevingui
un problema crònic.